

Дарик радио, „Седмицата“
30 май 2015 г.

Бисер Петков, управител на НОИ: От първи юли по швейцарското правило пенсиите нарастват с 1,9%

Водещ Кирил Вълчев: Управителят на Националния осигурителен институт Бисер Петков е в момента в студиото на „Седмицата“. Здравейте!

Бисер Петков: Здравейте!

Водещ: Има ли наплив от желаещи да се пенсионират заради обсъжданите промени в пенсионните условия? Да изпреварят промените.

Бисер Петков: Както миналата, така и тази година броят на желаещите да се пенсионират бележи ръст. Не бих казал, че основната причина е новият законопроект и новите условия за пенсиониране, защото в сравнение с действащите, те са по-меки като стъпки на изменение. Но така или иначе, неяснотата, която дълго време имаше около условията за пенсиониране и това как ще се променят в бъдеще изигра своята роля този брой на заявления за отпускане на нови пенсии миналата година и първото тримесечие на тази година да бележи съществен ръст.

Водещ: Ръст, който е по-голям например от ръста на застарялото население?

Бисер Петков: Сравняваме го със същите периоди през предишна година т.е. през четирите месеца на тази година спрямо същия период на миналата година постъпилите заявления за отпускане на нови пенсии са от порядъка на 10-12% повече.

Водещ: Това защо го правят хората? Защото догодина, според плановете, ще се вдигне с 2 месеца на година за най-масовата трета категория при мъжете (например) пенсионната възраст и те гледат да изпреварят тия два месеца?

Бисер Петков: Това е въпрос и на генерации, на възрастови кохорти, които се променят във времето. Това е въпрос и на очаквания по отношение на това как ще се променят условията. Но пак казвам, неяснотата доскоро по отношение на това какво ще се променя в условията за пенсиониране, може би е една от причините хората, които отговарят на условията сега, да упражняват правото си на пенсия.

Водещ: Не толкова възрастта, колкото осигурителният стаж и плановете той да се увеличава сигурно мотивира хората да се пенсионират.

Бисер Петков: Да! Може би по-тежкото условие за покриване ще бъде осигурителният стаж, който и тази година се увеличи. Както знаете, възрастта се запази на нивото от миналата година, но осигурителният стаж се увеличи с 4 месеца и тази година е 38 г. за мъжете и 35 г. за жените, като е предвидено неговото нарастване да продължава във времето и да достигне 40 години за мъжете и съответно - 37 години за жените.

Водещ: Прочетох в "Преса" да казвате, че всъщност така може и да се получи ефективна възраст за най-масовата трета категория. Хората да се пенсионират на 67 години. Защото трябва да имат 40 години стаж, особено след 1989 година хората губеха работа, оставаха години без работа..... За да имаш 40 години стаж на 65 години, това означава да си започнал работа на 25, веднага след като си завършил университета, и да не си останал нито месец без работа. Ако обаче се е случвало по няколко месеца между отделните работи, може да отиде 67-68 години. Въпрос на изчисление ли е това, което казвате - 67-те години ефективна възраст за пенсиониране?

Бисер Петков: И сега всяка пета пенсия се отпуска по чл. 68, ал. 3, тоест за непълнен осигурителен стаж, и при по-високата възраст, която в момента е 65 г. и 8 месеца, а изискуемият осигурителен стаж е 15 години действителен стаж.

Водещ: А според плановете, за които се договориха правителство, работодатели и синдикати, колко ще стане?

Бисер Петков: В проектозакона тази възраст ще нараства, както всички други пенсионни възрасти, с по два месеца докато достигне 67 г. и затова, вероятно, делът на хората, които ще трябва да изчакат навършването на тази възраст поради недостигащия им стаж, ще нараства.

Водещ: Имате ли прогнози каква част? Казвате, че сега всеки пети трябва да изчака абсолютната възраст, за да се пенсионира, а през 2029 г.?

Бисер Петков: Не можем да направим такива прогнози, защото Националният осигурителен институт не разполага с данни за осигурителния стаж на хората за целия им период на осигуряване, защото, сигурно знаете, че така нареченият "Регистър на осигурените лица", в който е отразен осигурителният стаж, се води след 1997 г. Така че, ние нямаме информация за осигурителния стаж на лицата преди тази дата, за да можем да преценим на колко лица би им стигнал стажа към датата на навършване на възрастта и на колко - не.

Водещ: А какви разлики ще има в НОИ, ако се приложат първоначалните предложения за пенсиониране на първа и втора категория труд на министъра на труда Ивайло Калфин - 57 и 62 години съответно, а сега бяха приети 55 и 60 години? С изключение на подземните миньори, например - 45 години? Всъщност за какви пари, за какви условия беше спорът, който се водеше?

Бисер Петков: Всъщност спорът беше колко по-рано от общата възраст да се пенсионира лицата по първа и втора категория. Това, което е заложено, е тази възраст за първа категория да бъде 8 години по-рано от общата възраст и съответно 3 години по-рано за лицата с втора категория. В такъв срок е разчетено и професионалните пенсионни фондове да плащат срочни пенсии на тези лица. По настояване на синдикатите периодът на по-ранно пенсиониране е предложено да бъде удължен със още две години.

Тук сметките са доста комплексни, защото досега се предвиждаше ранното пенсиониране на категорияните работници да излезе от държавното обществено осигуряване и да се поеме от професионалните пенсионни фондове. Затова и до момента пенсионирането беше по една преходна разпоредба. Тя продължава да действа, беше удължаван неколкостранно срокът на нейното действие. Това е т.н. Параграф 4 от Преходните и заключителните разпоредби, при които лицата, които съответно покриват условията, а те са: възраст, която сега е доста по-ниска от тези 8/5, дори и новите 10/5 години по-рано от общата пенсионна възраст, при съответния осигурителен стаж - 10 години най-малко за първа, 15 - за втора, и покриване на определен брой точки като сума от възраст и стаж, могат да се пенсионира, като натрупаните средства по индивидуалната им партида в професионалния пенсионен фонд се прехвърля в държавното обществено осигуряване, а те получават пожизнена пенсия, която се изплаща от ДОО. Този ред сега, с известни модификации, се включва в основния текст на закона към чл. 68, като се дава възможност на лицата, които не са придобили право да се пенсионира със срочна пенсия от професионален пенсионен фонд и покриват съответните условия, да получат пенсията си от държавното обществено осигуряване. За лицата, които ще предпочетат да останат в професионален пенсионен фонд, условията са те да имат минимум 10 или 15 години, съответно първа или втора категория стаж след 2000 г., от когато всъщност действат професионалните пенсионни фондове.

Водещ: Каква част от всички пенсионери са първа, респективно - втора категория?

Бисер Петков: Малка е частта на пенсионерите, пенсионирани при първа и втора категория. Всъщност при тези условия на труд с висока вноска се осигуряват в момента

около 107 хил. лица, като значителна част от тях, т.е. 90 и няколко хиляди са при втора категория. Само 7-8 хил. са тези, които се осигуряват в първа.

Водещ: Това означава, че върху цялата система, този голям спор, който се състоя, за това на колко години да се пенсионира и при какъв стаж, не дава такова голямо отражение, така ли?

Бисер Петков: Като финансови ефекти отражението не е толкова голямо, защото става дума за сравнително малък брой лица.

Водещ: А защо, въпреки всичко, остава дефицитът на държавното обществено осигуряване и при тези планове - през 2029 г. щял да падне до 0,4-0,5% от БВП, а в момента е 2,5%? Четох някъде, че за да се балансира в този момент трябва да се увеличи с 8% вноската при сегашните условия? Какво още трябваше да се прибави, че 2029-2030 г. цялата система да бъде балансирана, т.е. да има достатъчно пари да се плащат пенсиите?

Бисер Петков: При изготвянето на този пакет промени една от целите беше финансово стабилизиране на държавното обществено осигуряване и намаляване на зависимостта му от държавния бюджет и, в определена степен, с предложените промени тази цел се постига. Но както и Вие казахте, не може да се очаква от прилагането на тези промени, че дефицитът в бюджета на държавното обществено осигуряване ще бъде сведен до нула. Тъй като пакетът от промени, които се предлагат, влияят както върху приходите, така и върху разходите на ДОО. Повишаването на размера на осигурителната вноска и по-точно прехвърлянето на предвиденото повишение на осигурителната вноска за универсалните пенсионни фондове към държавното обществено осигуряване, защото всъщност това се предлага и в момента в Кодекса за социално осигуряване, където е записано, че от 2017 г. осигурителната вноска за универсалните пенсионни фондове се покачва с 2%. Всъщност предложението е тези 2% последователно по един процентен пункт да се пренасочат към държавното обществено осигуряване. Това ще донесе допълнителни приходи, които през 2018 г. ги оценяваме на приблизително 480 млн. лв. Осигурителната база е от порядъка на 24 млрд. лв. Така че, един процентен пункт увеличение на осигурителната вноска на фонд "Пенсии" за тези години носи допълнителен приход от порядъка на 230-240 млн. лв. Тази мярка ще увеличи приходната част на бюджета на държавното обществено осигуряване, но съответно има предложения за мерки, които ще увеличат съществено разходите. Става дума за увеличаването на тежестта на година осигурителен стаж във формулата за изчисляване на пенсиите от 1,1 постепенно на 1,5, което е свързано с повишаване на размерите на новите пенсии, подобряване на тяхната адекватност.....

Водещ: Това ще важи само за новите пенсии, но не и за старите, така ли?

Бисер Петков: То ще се отрази върху размерите на новите пенсии, защото предложението е досегашният механизъм на осъвременяване на старите пенсии по швейцарското правило от 2017 г. да се реализира чрез формулата за пенсиите. Има предвиден текст, в който, докато нарастването върви от 1,1 до 1,5 на година осигурителен стаж, да се замрази действието на швейцарското правило. Така че, тук отражението ще бъде в чувствително увеличаване на новотопусканите пенсии за в бъдеще

Водещ: Йордан Христосков пита дали преизчисляването ще става със средния осигурителен доход за предходната година или средния осигурителен доход за годината, през която са отпуснати пенсиите, защото от отговора на този въпрос, според него, ще зависи дали ще има голяма диспропорция между старите и новоотпусканите пенсии.

Бисер Петков: Така както е записано в законопроекта, преизчисляването на старите пенсии ще става със съответно новия коефициент, т.е. новата тежест, която не е

фиксирана. Тя ще зависи от това колко ще излезе по швейцарското правило за съответната година, т.е. от ръста на средния осигурителен доход и от темпа на инфлацията за предходния период, и не предвижда съответно преизчисляване с нова подложка, т.е. нов средномесечен осигурителен доход за предходен период.

Водещ: Това означава, че ще си се ползва този доход, който е важал при отпускането на самата пенсия? Това означава, че новите пенсионери ще получават много по-високи пенсии от старите?

Бисер Петков: Така както е записано в кодекса, да, ефектът от това увеличаване ще бъде главно за новите пенсии.

Водещ: Какво е в момента текущото състояние на бюджета на НОИ?

Бисер Петков: Данните, които имаме за изпълнението на бюджета за първите четири месеца, разбира се, те са предварителни, дават основание да го окажем като добро.

Водещ: Има ли такива фразиращо събрани повече пари, както например премиерът говори за данъците и митата?

Бисер Петков: Всъщност събраните повече приходи от осигурителни вноски в бюджета на ДОО за първите четири месеца са 120 млн. лв. Това е изпълнение на планирания размер на приходите. Това е, което имаме от нашите данни. От гледна точка на съпоставката със същия период за миналата година, събраните повече приходи от осигурителни вноски са от порядъка на 160 млн. лв. повече.

Водещ: Това означава, че, след като според собствените ви планове събирате за 4 месеца 120 млн. лв. повече, при такъв темп може да се стигне до близо 400 млн. лв. повече до края на годината. Вие колко раздахте за великденски добавки?

Бисер Петков: Около 50 млн. 48 млн. лв. е заплатената сума.

Водещ: Това би означавало много сериозна коледна добавка?

Бисер Петков: Нека да видим. Простата екстраполация едва ли е най-правилното действие. Говорим за текущо как изглеждат нещата за първите 4 месеца. Разбира се, в разходната част отчитаме един преразход от около 17 млн. лв., но той се дължи на това, че в разходите са отчетени изплатените великденски добавки през месец април, а те, както знаете, не се планират, тъй като преценката за тяхното изплащане е в зависимост от възможностите на държавния бюджет, защото се финансират чрез специален трансфер от него.

Водещ: Какъв е ефектът от прилагането на измененията в законодателството, според което вноските за пенсия на хора, започнали за първи път работа след 1 януари тази година, вече ще постъпват изцяло в НОИ, ако изрично не са посочили, че искат да се осигуряват за втора пенсия в частен фонд?

Бисер Петков: Така е записано във влезлите в сила от началото на годината промени в Кодекса за социално осигуряване, но поради липсата на подзаконова уредба, която да урежда реда, по който това да става, вноски на тези лица не са постъпвали и не постъпват в бюджета на ДОО.

Водещ: Продължава да действа автоматичният избор за тези, които не са го избрали, да им се разпределят някъде в другите фондове, така ли?

Бисер Петков: До колкото съм запознат, вноските на тези лица, които не са направили личен избор на универсален пенсионен фонд, са по сметки на Националната агенция за приходите, тъй като, знаете, в предлаганите в законопроекта на Министерския съвет промени се променя в тази част законодателството, като всички лица, за които възниква задължение за осигуряване за първи път, ще са задължени да се осигуряват в универсален пенсионен фонд, независимо дали направят личен избор (ако не направят,

изборът ще бъде служебен, както беше до края на миналата година), а след това им се дава възможност, ако те решат, да променят осигуряването си от универсалния пенсионен фонд във държаното обществено осигуряване, като от този момент вноските им ще постъпват в пълния им размер в бюджета на държаното обществено осигуряване, а натрупаната сума се прехвърля в Сребърния фонд.

Водещ: А какви пари в момента стоят в НАП без да са разпределени нито към частни фондове, нито да са дошли в НОИ, защото не е направен избор? Имате ли представа?

Бисер Петков: Не мога да Ви кажа, защото ние нямаме отношение.

Водещ: А наредбата министърът на финансите ли трябваше да я утвърди или цялото правителство? Това докъде е, имате ли представа?

Бисер Петков: Доколкото съм запознат, тъй като се променят законовите текстове, промени в подзаконовата уредба не са предприети с оглед на това, че новият ред, който се записва в закона, а това са текстове, които трябва да влизат след приемането на закона, а не от 1 януари 2016 г. - това е срокът за повечето други разпоредби, очаквам, че по много бърз начин да бъдат разгледани нещата.

Водещ: А тия хора каква доходност в момента имат, като нито са в НОИ парите им, нито са в частни фондове?

Бисер Петков: Очевидно е, че и да бяха в НОИ, те нямаше да имат доходност, така че, доколкото средствата не са инвестирани, те не носят и доходност.

Водещ: Какво ще е осъвременяването на пенсиите от първи юли чрез прилагане на швейцарското правило?

Бисер Петков: Всички пенсии, отпуснати до края на миналата година, ще бъдат увеличени с 1,9 на сто. Това е изчисленият коефициент по чл. 100 от Кодекса за социално осигуряване и той е формиран като сума от по 50% от ръста на средния осигурителен доход, който за миналата година е 5,3%, и 50% от хармонизирания индекс на потребителските цени, който за миналата година е 1,6%, знаете, имаме дефлация. Това дава този размер от 1,9 на сто. Така че, Надзорният съвет на НОИ, в чийто правомощия е формално да вземе това решение, вече взе това решение, подготвя се осъвременяването на пенсиите и от 1 юли всички пенсии, отпуснати до края на миналата година, ще бъдат осъвременени с този размер.

Водещ: Колко души получават пенсия под тавана, въпреки че биха могли да получават повече?

Бисер Петков: Към края на миналата година броят на лицата с ограничен размер на пенсиите до съществуващия таван са 44 хил. Пенсията, отпусната в действителен размер, е повече от тази, която получават, защото тя е ограничена на тавана, който в момента е 840 лв., но предстои от 1 юли също да бъде увеличен - на 910 лв.

Водещ: Повече от 2%.

Бисер Петков: Да, защото всички други размери на пенсиите се увеличават с 1,9% приблизително. Става дума за минималната пенсия за осигурителен стаж и възраст, която от 154,50 се увеличава на 157,44 лв., което е нарастване с 1,9%. Правителството взе решение за увеличаване на социалната пенсия за старост от 113 лв. на 115,15 лв., а това води автоматично до повишаване на всички пенсии, на които размерът им е свързан с размера на социалната пенсия за старост. Това са всички пенсии, несвързани с трудовата дейност. Но връщайки се на максималния размер на пенсиите, доколкото той е свързан с ръста на максималния осигурителен доход, затова и при него увеличението на практика е по-високо, тъй като, както знаете, от началото на тази година максималният осигурителен доход се повиши от 2400 на 2600 лв. Така че от 1 юли,

когато се осъвременяват всички пенсии, се променя и максималният размер на получаваните пенсии от 840 на 910 лв.

Водещ: И него ще получават колко?

Бисер Петков: Около 17 000 от тези 44 000, които в момента им е ограничен размерът, ще си получат пенсията в действителен размер.

Водещ: И ще останат още 27 000, които биха могли да получават повече. А колко се осигуряват на максимума?

Бисер Петков: Затруднен съм да Ви отговоря конкретно.

Водещ: Дали кореспондират пък с групата на тези, които пък имат таван на пенсията. Нали едно от оправданията защо има таван на пенсиите е, че има таван на осигуряването?

Бисер Петков: Административно определян таван на пенсиите, както е сега в Параграф 6 на Преходните и заключителните разпоредби на закона, има, защото този естествен регулатор на размера на пенсиите, като максималния осигурителен доход, го има от 2001 г. Преди това не е имало. Това е позволявало, особено в периода преди 97-ма година, много лица да се осигуряват на много висок доход, а, както знаете, при определяне на размера на пенсията участват трите най-добри години преди 1997 г. Това води до доста високи реални размери, като става дума за пенсии, които са отпускани по-скоро в миналото. Това налага оставането на тавана, но е предвидено да отпадне тавана за новоотпусканите пенсии след 2018 г., когато се очаква, че вече влиянието на дохода от тези три години ще бъде много по-малко, а една от мерките в законопроекта е от 2019 г. да отпаднат и трите години от базата за изчисляване на пенсия.

Водещ: Всяка трета пенсия през 2014 г. е инвалидна. Над 900 000 души получават такава, но сега това съотношение намалявало, заради това, че, например, е отнето правото да се изплаща като втора пенсия сумата от 25% от социалната инвалидна пенсия. Сега делът бил 29%. Всъщност кое е нормалното в европейски и световен мащаб, там където действат подобни осигурителни системи?

Бисер Петков: По отношение на статистиката, която ползваме за инвалидните пенсии, в България има една особеност, че една голяма част от тях, половината на практика, се водят като пенсии, но те имат характер по-скоро на добавка, защото се отпускат и изплащат в непълен размер. Става дума за социалните пенсии за инвалидност, които са повече от половината. Ако приемем, че общо пенсиите за инвалидност са вече около 1 млн., над 500 хил. от тях са социални пенсии за инвалидност, а 460 хил. са втори пенсии, които се плащат в четвърт размер, т.е. 25% от пълния размер на социалната инвалидна пенсия.

Когато говорим за инвалидните пенсии, ние включваме и тези пенсии и наистина бройката 1 млн., отнесена спрямо 2,6 млн. закръглено общо получавани пенсии, е доста над нормите, които има в света.

Водещ: А какви са нормите в света?

Бисер Петков: Зависи от заболяемостта на населението, от инвалидизацията.... Ето например Хърватия, където проучвахме наскоро опита. При тях инвалидните пенсии са били около 25% от общия брой на всички пенсии и те са преценили, че това е доста висок дял и са предприели реформи, които последните една-две години са дали резултат, като намаляване броя на новоотпусканите пенсии. Така че, у нас, ако извадим от общата бройка на инвалидните пенсии тези социални инвалидни пенсии, изплащани като втора пенсия в непълен размер, сме някъде около този дял.

Водещ: А растат ли обезщетенията за заболявания, които плаща НОИ?

Бисер Петков: Да. Това е една тенденция, която се наблюдава след 2011 г., когато, следствие на предприетата тогава антикризисна мярка, първите три дни от временната неработоспособност да се поемат от работодателя. Тя даде временен ефект, като след това през 2012, 2013, 2014, първото тримесечие и четиримесечие на 2015 г. се забелязва един траен ръст на плащанията, които се извършват за обезщетения за временна неработоспособност. Расте броят на болничните, расте броят на дните в неработоспособност.

Водещ: Дали има връзка с това, което обсъждахме и с д-р Москов – болниците имат интерес пациентите да прекарват по-дълго при тях, повече клинични пътеки и това върви, разбира се, с болничен лист?

Бисер Петков: Тъй като става дума за временна неработоспособност, голяма част от тези болнични са с домашно лечение, т.е. за тях не е предвидено болнично лечение. По-скоро интерес имат самите бенефициент на това плащане, интерес имат някои работодатели...

Водещ: За какъв ръст става дума, примерно спрямо 2011 г.?

Бисер Петков: Ръст от порядъка на 7-8%. Миналата година изплатената сума е 350 млн. лв., а в началото на тази година преразходът, който отчитаме за четирите месеца, е около 17 млн. лв., което е единствената социалноосигурителна програма, при която имаме едно сериозно нарастване на изплащаните суми.

Водещ: Профилактиката и рехабилитацията.... НОИ колко бази управлява?

Бисер Петков: НОИ е собственик на едно дружество. Това е „Профилактика, рехабилитация и отдих“ ЕАД, което е един от четирнадесетте изпълнители на програмата за профилактика и рехабилитация.

Водещ: А всъщност НОИ плаща и на останалите?

Бисер Петков: НОИ плаща и на останалите. Това са още 13 юридически лица, като общо заведенията, в които лицата могат да изберат да проведат профилактиката, са 43 за тази година.

Водещ: А има ли опашки от чакащи?

Бисер Петков: Не бих казал опашки, но има интерес, като зависи от конкретния период. Ако лицето търси в определена база, може и да има проблем, но това, което нашата статистика показва, защото НОИ има ангажимент само по финансирането на ползването на тези услуги, е че до момента някъде около 9 700 удостоверения са издадени от териториалните ни поделения за ползване на парична помощ за профилактика и рехабилитация. За около 4000 лица сме заплатили вече дължимите средства от бюджета на държавното обществено осигуряване на изпълнителите на дейността, тъй като тазгодишната програма вече два месеца е в действие. Тя стартира на 31 март. Тази година разчетите са, че при ресурса, който има в бюджета на държавното обществено осигуряване, който е 17 млн. и 600 хил. лв. (по-голям е от предишни години), около 44 хил. лица ще могат да се възползват. Така че, може да се каже, че програмата е още в началото си.

Водещ: А вашите бази пълни ли са? Колко почивни станции или рехабилитационни центрове има НОИ?

Бисер Петков: Всъщност става дума за самостоятелно дружество, което упражнява дейността си. Дружеството „Профилактика, рехабилитация и отдих“ ЕАД участва в програмата с 14 заведения и поне моите наблюдения са, че към голяма част от тези заведения има интерес. По данните, които ние имаме, капацитетът е запълнен.

Разбира се, всичко зависи от предпочитанията на лицата, защото те имат широк избор от 43 заведения, както вече казах. Според болестта, според това накъде ги насочва техният лекар, те могат да избират.

Водещ: От първи юли по швейцарското правило пенсиите нарастват с 1,9%. Почти 2%. Бисер Петков, управител на Националния осигурителен институт в „Седмицата“.